

SZEKRÉNYMESEK

A ZSÁMBÉKI SZENT VENDEL-DOMBORMŰVES NÉPI LAKÓHÁZ INTERAKTÍV, TEMATIKUS KIÁLLÍTÁSA

A 2020. október 11-én megnyílt tematikus helytörténeti kiállítás újszerű, innovatív formában, egyedi ötletre és a helyi közösség összefogására építve készült és szerkezete nyitva hagyja a lehetőséget a további fejlesztésre és folyamatos értékmentésre. A kiállítás turisztikai attrakció és a település bővíthető, minden érdeklődő számára elérhető digitális helytörténeti archívumának fizikai helye egyben – híd a múlt és a jelen, híd a generációk között, mely egyedülálló módon gazdagítja a települési értékek sorát. A **Szekrénymesék** az 1992-ben megnyílt helytörténeti gyűjtemény – a Szent Vendel-domborműves népi lakóház – állandó kiállítását egészíti ki a 2006-ban újjáépített, hosszú ideig valódi funkció nélküli lakószobában. Közösségi összefogás gyümölcseként született 1992-ben tájházunk és közösségi összefogás kísérte a **Szekrénymesék** című tematikus kiállítás létrehozását is, melyhez az anyagi alapot az EMMI Kubinyi Ágoston Program és Zsámbék Város Önkormányzata, a szakmai segítséget a Szabadtéri Néprajzi Múzeum, a tartalmat sok kedves helyi történetmesélő és adományozó biztosította. Kurátorok: dr. Vass Erika, Balázs Mónika Csilla, Fuchs Szandra Titanilla.

A Tájház és a Szekrénymesék kiállítás rövid története

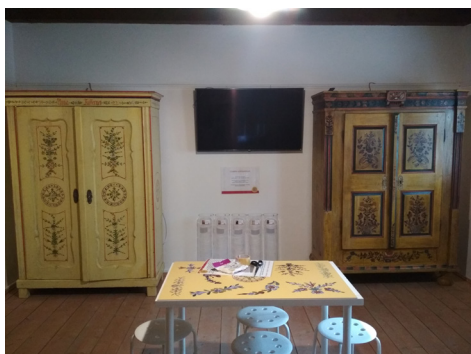

A kiállításnak otthont adó épület Zsámbék legrégebbi épen maradt lakóháza, az 1740-es években épült. Melchior Keller jómódú sváb állattenyésztő egykori otthona. Nevét a homlokzatán látható Szent Vendel domborműről kapta. Két helyiségében – a tisztaszobában és a szabadkéményes konyhában enteriőr kiállítás mutatja be az egykor itt élt svábok különleges, kézzel festett bútorait, használati tárgyait, lakáskultúráját. A harmadik helyiség és a benne található, adományokból származó szekrények jelentették a **Szekrénymesék** kiállítás alapját.

A helyiség megfelelő előkészítése és öt szekrény restaurálása után, a bútorok belsejét kiállítótérként használva, azokban játékos, interaktív elemekkel és a modern technika nyújtotta lehetőségekkel kiegészítve, fotókat, hangzó anyagokat, vetített interjúkat, használati tárgyakat, szöveges leírásokat és viseleteket helyeztünk el.

Az ajtók kinyitásával egy-egy külön világ tárul fel.

„Szökröny” vagy szuszék

Az öt szekrény mellett kiállítottunk, mint érdekes előzményt, egy „szuszéket”, más néven „szökrönyt”, vagyis ruhás ládát, ami a szekrények elődje volt. A szép, karcolt rozetta mintás műtárgy Rátkai György zsámbéki grafikusművész hagyatékából került hozzánk és bár nem Zsámbékról, hanem Baranyából, gazdája szülőföldjéről származik, az elmúlt évtizedeket már településünkön töltötte.

1. Gyerekvilág

Az 1839-ben készült szekrény sok mindent elmesél a régen itt élt gyermekek életéről. Mi volt jellemző a névadásra? Miért a legidősebb fiú örökölte a teljes birtokot? A gyerekek mivel játszottak és hogyan nevelődtek bele a munkavégzésbe már egészen korán? Milyen volt az óvoda és az iskola? A kiállított

tárgyak között láthatunk gyerekjátékokat, palatáblát, gótbetűs könyveket; a fiókszerűen kihúzható, 7 polcos képnézegetőben a szöveges leírásokat eredeti, archív fotók illusztrálják. A látogatók kipróbálhatják a gót betűk írását is: kiforgatós játékunk a latin és gót betűket segít összehasonlítani. Ki-ki leírhatja monogramját, vagy akár a teljes nevét gót betűs írással.

2. Az emberélet fordulói

A születés, elsőáldozás, bér mátkozás, házasság és halál szokásvilágát, mint a változásokat, a határok átlépését segítő rítusokat mutatjuk meg a 20. század első feléből származó fényképek, leírások és tárgyak segítségével. Maria Batter 1907-ben készült szekrényében sok más mellett 3 különleges tárgy is található.

A vasból készült, kovácsolt, gólya alakú köldökszorító csipeszt egy zsámbéki bábaasszony használta több, mint 100 évvel ezelőtt. Láthatunk egy díszes keretbe foglalt menyasszonyi mirtuszkoszorút, mely a hagyomány szerint a meny-

nyegzőt követően a tisztaszoba ifjú asszony fejét bekötötték. asszonyi réklije, amit 1933-ban eredetiben is megcsodálható.

falára került, mint a ház ékessége, ha az Fickner Anna gyönyörű sötétzöld meny-

A gyerekek, de a felnőttek számára is szórakoztató és gondolatébresztő lehet a szekrényben elhelyezett „kiforgatós” játék, melynek témája, hogy milyen tulajdonságok fontosak, ha az ember párt választ magának? Összesen 24 tulajdonságból lehet kiválogatni a 7 legfontosabbat, a szavak magyarul és németül is fel vannak tüntetve.

3. Jeles napok

A zsámbéki svábok mélyen vallásos, római katolikus hitű emberek voltak, életüket meghatározták nem csak az egyházi ünnepek, de a hagyományban gyökerező népi vallásosság is. A tájház homlokzatán egy Szent Vendelt ábrázoló dombormű látható. Maria Frech 1901-ben készült szekrényében az ő ünnepe mellett az évkör rendje szerint a karácsony, farsang, húsvét, a búcsú és búcsújárás köréből, az Úr-napi és Mária mennybevétel-napi, valamint a szürethez kapcsolódó hagyományok közül mutatunk be néhány jellegzetes szokást. A több, mint 100 esztendő imakönyv, a környéken jellegzetes ovális kis szentkép és a házioltár szépen és hitelesen illusztrálja az ismeretanyagot. A játékos elemek ebben a szekrényben is jelen vannak: a 7 fiókos képnézegető segítségével a látogató önállóan fedezheti fel az archív helytörténeti fotókkal il-

lusztrált leírásokat és 3 féle, különböző nehézségi fokozatú, kivethető képkirakó kockajáték is kellemes időtöltést kínál kicsiknek és nagyoknak egyaránt, melyek segítségével életre lehet kelteni a jeles napokhoz kapcsolódó jeleneteket; az archív fotók mellett a jelenkor hagyományörző rendezvényeinek is felvillantjuk egy-egy szép pillanatát.

4. Bútorfestés, restaurálás

Anna Tafferner 1922-ben készült szekrénye 1946-ban, a zsámbéki németek kitelepítésekor Németországba került, majd onnan 2011-ben kaptuk vissza a tájházba. Története egybefonódik Theresia Großhäble restaurátor sorsával, aki a Zsámbékról 1946-ban kitelepített svábok egyike volt. „Tercsi” néni fontos szerepet játszott a tájház létrehozásában és a gyűjtemény eredeti bútorkincsének felgyűjtésében, valamint szakszerű restaurálásában. Közbenjárásával kerülhetett „haza” ez a szek-

rény is a Dunamenti Svábok Múzeumából, Ulmból, „aki” egyes szám első személyben meséli el saját történetét. „Megmutat” friss fotókat is, így láthatjuk a jelen kiállítást előkészítő restaurálási folyamat fontos pillanatait és eszközeit is. A szekrények belső oldala a családi emlékezet helyszíne is volt, ide írták fel a fontos évszámokat. Az egyik polcon Zink Ferenc asztalosmester eredeti segédlevelét is megtekinthetik az

érdeklődők – vele kapcsolatban érdekesség, hogy őt sváb származása ellenére 1946-ban azért nem telepítették ki, mert nem maradt volna Zsámbékon, aki koporsókat tud készíteni.

A 7 fiókos mintanézegető polcai a zsámbéki sváb bútorfestés rejtelseibe engednek betekintést, részletes elemzéseket helyeztünk itt el a virágmotívumok és színek szimbolikájáról. Aki szeretné kedvenc életfáját emlékül hazavinni, a mintakincs egy-egy elemét átrajzolhatja pauszpapírra és kiszínezheti az asztalra rögzített, jellegzetes zsámbéki sváb virágmotívumokat bemutató lap segítségével.

5. A betelepítéstől az elűzetésig

Az életmóddal, szokásokkal, hagyományokkal kapcsolatos kutatás mellett kiemelt téma volt a kitelepítés és a betelepítés – nem csak a régi zsámbéki sváb családok vonatkozásában. Fontos volt számunkra az is, hogy megemlékezzünk a ma Kölesden élő református magyarok zsámbéki ősei elűldözésének történetéről a 18. század elején, vagy hogy 1946-ban mi történt a Felvidékről kitelepített, Zsámbékra került felvidéki magyarokkal és miről szólnak az Alföldről, a Kunságból és Jászságból, valamint az 1989-ben Erdélyből a településre költözött „új telepesek” történetei.

Kemény Mariann
és Luksz Anita:
Zsámbék életfája

Rosina Nibling 1898-ban készült szekrényében a Zsámbékon történt lakosságcserével kapcsolatos eseményeket, nemcsak, mint történelmi eseményeket, hanem, mint tragikus egyéni sorsokat – többek között a németek betelepítését és elűzetését – mutatjuk be térképek, statisztikák, levelek segítségével. A személyes tárgyak és „békebeli” fotók jelenléte a félbetört életet és kényszerűen elhagyott otthonokat szimbolizálja. A szekrényben megjelennek zsámbéki fiatal művészek, a településen található, témához kapcsolódó alkotásainak fotói is, mint a jelen reflexiói.

Helytörténeti archívum

A terem egyik falára, két szekrény közé elhelyeztünk egy nagyméretű okos TV-t, hozzá tartozó adathordozóval, mely a közel 10 éve megalapított „Mesélő Zsámbék” helytörténeti archívum teljes anyagának állandó, mindenki által hozzáférhető tárhelye lett. A szépen megújult, öreg szekrények és tartalmuk a múltat idézik, a kiállítás többi installációja visszacsatol a jelenhez: led világítás, okos TV, modern Ikeás asztal és székek, plexi kiadványtartók. A **Szekrénymesék** híd a múlt és jelen, híd a generációk között, amint ezt a Szoel Kft. ajándéka, a Szent Vendel-ház előtt elhelyezett kerti híd is szimbolizálja.

Szekrény-szépségverseny

Látogatóink búcsúzóul szavazhatnak a számukra legkedvesebb, legszebb, legérdekesebb szekrényre a szekrény-szépségversenyen. A szavazat mellé indoklást, nevet és elérhetőséget kérünk, mert a szerencsések évente értékes ajándékot nyerhetnek a Múzeumok Éjszakáján.

Köszönetnyilvánítás

Ezúton köszönjük mindazoknak, akik előmozdították a kiállítás megszületését és segítettek tartalommal megtölteni a szekrényeket: *Uhrinyiné Hajdú Etelka, Nemeskürti Györgyné, Kenéz Istvánné, Jelli Jánosné, Bodor Éva, Beyer Gertrúd, Jakab Orsolya, Szemethy Orsolya, Rátkai Kati, dr. Lénárd Tibor, valamint Krisztián Irma, Szántai Istvánné, Beyer Károlyné, Bathó Lajosné, Bechtold János, Bathó Lajos, Fuchs Tiborné, Zirkelbach Éva, Zink Mónika, Harcos Istvánné, Theresia Großhable †.* S akik a kivitelezés során mindezt formába öntötték: *Győri Mihály restaurátor, dr. Buzás Miklós építész, Incze Kálmán fafaragó, Módí Zoltán technikus-informatikus, Módiné Cseke Zsuzsanna grafikus. Bérczi Viktória a szöveg német nyelvre fordításával volt segítségünkre.*

Ajánlás

Szeretettel ajánljuk „mesélő” szekrényeinket” mindazoknak, akik kíváncsiak azokra a történetekre, amiket a régen itt élt svábok életéről, a gyerekek világáról, ünnepekről és hétköznapiokról, az emberélet fordulóiról, a betelepítésről és elűzetésről – és persze saját magukról mondanak el, nem utolsósorban jó szívvel ajánljuk pedagógusok figyelmébe, hiszen a játékos és interaktív elemek, valamint a modern technika kiváló lehetőséget biztosítanak gondolatébresztő múzeumpedagógiai foglalkozások, akár foglalkozás sorozat megszervezéséhez.

